

Анастасія Антків
м. Чернівці

Науковий керівник: к.ф.н., асист. Куковська В.І.

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню проблеми формування англомовної граматичної компетентності учнів середньої школи в умовах інклюзії. У статті розглянуто способи формування англомовної граматичної компетентності учнів середньої школи, охарактеризовано поняття «інклюзія» та визначено форми «інклюзивного навчання», описано можливості застосування інформаційних технологій для навчання граматики у школі а також проаналізовано комп'ютерні програми та он-лайн ресурси у процесі формування англомовної граматичної компетентності учнів в умовах інклюзивного навчання.

Ключові слова: компетентність, граматична компетентність, інклюзія, інклюзивне навчання, інформаційні технології.

Summary. The article is dedicated to the research of the problem of the English grammatical competence formation in secondary school students considering inclusion. The introduction of an inclusive educational environment has become an important and urgent breakthrough for our country. In order for children with different features of psychophysical development to become active and full participants in the educational process, acquire the same knowledge and be realized, it is necessary to provide a flexible individualized system of education in the general school.

The formation of English grammar competence in English lessons in an inclusive classroom is a complex and multifaceted process of cognitive and practical activities of students. The grammatical aspect of English language teaching requires implicit, explicit and differentiated approaches to the formation of grammar skills. Therefore, in order to eliminate difficulties in studying specific grammatical phenomena, the

use of various interesting interactive exercises and tasks with the use of modern information technologies is considered to help solve this problem.

In this work the essence of grammatical competence has been described, ways to form English grammatical competence of students have been explored, the concept of «inclusive learning» has been characterized. Possibilities of application of information technologies for grammar teaching in secondary school have been indicated and various online applications in the process of formation of English grammar competence of students in the conditions of inclusive education have been indicated. The results of trial training on the formation of grammatical competence with the help of information technology were obtained during conducting English lessons in the inclusive class.

Key words: *competence, grammatical competence, inclusion, inclusive education, information technologies.*

Запровадження інклюзивного освітнього середовища стало важливим та актуальним проривом для нашої держави. Для того, щоб діти з різними особливостями психофізичного розвитку стали активними та повноправними учасниками освітнього процесу, здобули однакові знання та реалізувалися, необхідно забезпечити гнучку індивідуалізовану систему навчання в умовах загальноосвітньої школи.

Формування англійської граматичної компетентності на уроках англійської мови в інклюзивному класі – це комплексний та багатоаспектний процес пізнавальної і практичної діяльності учнів. Граматичний аспект навчання англійської мови потребує імпліцитного, експліцитного та диференційованого підходів до формування граматичних навичок. Тож, для того, щоб усунути труднощі у вивченні конкретних граматичних явищ допоможе використання на уроках різноманітних цікавих інтерактивних вправ та завдань із використанням сучасних інформаційних технологій.

Поняття «компетентності» досі залишається дуже суперечливим, і науковці не змогли дійти єдиної думки щодо підходу до розуміння та трактування цього терміну. Компетентності прийнято вважати індикаторами, які визначають готовність до певної діяльності, особистісного розвитку людини та її активної участі в житті

суспільства. Їх набуття дає можливість просуватися в умовах сьогодення, новітньому інформаційному просторі, здобутті освіти в майбутньому та змінному ринку праці.

Існує думка, що компетентність є «динамічним поєднанням когнітивних та метакогнітивних умінь та навичок, знань і розуміння, міжособистісних, розумових та практичних умінь і навичок, а також етичних цінностей» [1]. Український фахівець Н. Мойсеюк наголошує, що «компетентність – якість особистості, яка необхідна для якісної продуктивної діяльності в певній сфері» [5, с. 639]. Інші науковці, до прикладу Н. Сидорчук, розуміють компетентність як «складну інтегральну характеристику особистості, деталізуючи її через здатність вирішувати проблеми і типові завдання, які виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності на основі використання знань, навчального й життєвого досвіду відповідно до засвоєної системи цінностей» [8, с. 80].

Дж. Равен стверджує, що компетентність – це «специфічна здатність, необхідна для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі, що містить вузькоспеціальні знання, особливі предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії» [7, с. 6].

Таким чином, єдиного поняття компетентності сьогодні немає, з-поміж основних ідей виділяємо такі: обізнаність, поінформованість, авторитет; всебічна (загальна) здатність особистості успішно (кваліфікуватися) здійснювати діяльність; підготовка до діяльності; особистісні якості (сукупність якостей); загальні властивості особистості; знання, навички, норми, емоції та поєднання установок і роздумів про цінності; результативні характеристики освіти; неодмінні компоненти здібностей, такі як навчальні досягнення, визначаються як знання, навички, вміння, досвід, особистісні цінності та ставлення до діяльності в конкретній сфері.

Під поняттям «граматична компетентність» розуміють знання граматичних засобів мови і здатність їх застосовувати. Вивчення граматики має бути спрямованим на учня, враховувати його побажання, потреби і цілі, а також на традиції навчання та його рідну мову, адже контрактивний аспект, що розуміється як свідоме сприйняття паралелей і відмінностей між мовами, сприяє вивчення мови» [6, с. 13].

Згідно з положеннями «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» формально граматики мови може розглядатись як «набір принципів, що керують сумою елементів та організують їх у значущі і завершені ряди (речення)», а граматична компетентність – це «здатність розуміти й виражати значення, продукуючи і розпізнаючи правильно оформлені згідно з цими принципами фрази та речення (що є протилежним заучуванню та відтворенню їх як стійких формул)» [2, с. 167]. «Граматики будь-якої мови у цьому плані дуже складна і далека від того, щоб мати завершену визначеність або вичерпність» [2, с. 167].

Таким чином, рівень сформованості граматичної компетентності визначає успішність оволодіння іншомовним спілкуванням, адже граматики дозволяє зрозуміти логічні процеси нашого мислення та спосіб виразити думку на іноземній мові.

«У середньому шкільному віці з'являються сприятливі умови для засвоєння граматики: добра пам'ять, доволі високий розвиток логічного мислення, здатність до систематизації знань, стійка увага. Водночас у багатьох учнів середніх класів знижується мотивація до навчання, на учнів також негативно впливає перенавантаження іншими предметами. За таких умов вчителю важко спиратися на позитивні аспекти розвитку підлітків: залучати їх до осмислення граматичних положень, порівняння вивчених явищ, формулювання відповідних висновків. Вчителю важливо давати учням більше самостійності, забезпечувати можливість творчого підходу до розв'язання навчальних завдань» [3].

Проте, варто зауважити, що пандемія COVID-19, яка поширилася на весь світ у 2020 році таки вплинула на розвиток освіти, і запровадження дистанційного навчання змусило вчителів трішки видозмінити свою методику викладання предметів, в тому числі англійської мови. Проте повернувшись на очне навчання, більшість вчителів надають перевагу традиційним методам навчання, які зосередженні переважно на «сухому» поясненні матеріалу, практичній його демонстрації, і закріпленні знань за допомогою виконання вправ. Але спеціалісти підтримують та рекомендують більш сучасні методики, які є цікавіші для учнів сучасної школи, наприклад навчання методами інформаційних технологій.

Сьогодні дуже важливо використовувати інновації для покращення освіти, впровадження нових процесів, методик, інформаційно-комунікаційних технологій та нового досвіду, що сприятиме покращенню якості навчання. Інформаційними технологіями називають процес пізнання та методи його застосування, обробки, передачі та перетворення інформації [9]. «ІТ включає збір, упорядкування, зберігання, публікування та використання інформації у формі звуку, графічного зображення, тексту, числа тощо за допомогою комп'ютера та телекомунікаційних зборів» [10].

«Існує багато корисних сайтів для вчителів англійської мови, які можна використати на заняттях для формування граматичної компетентності в учнів. Це інформаційні сайти – для пошуку цікаво поданої інформації, творчих завдань, додаткового матеріалу. Спеціальні сайти містять різні завдання та вправи на розвиток граматичних навичок та самостійно розроблені вчителями тести, вікторини чи інші види контролю відповідно до теми чи рівня учнів. За їхньою допомогою учні мають можливість перевіряти та аналізувати помилки самостійно або з вчителем, після виконання тесту ще раз. Тож, робота з навчальними сайтами є цікавою та корисною під час вивчення граматики іноземної мови, яка сама, по суті, є нудною та надто складною для учнів» [4, с. 173].

Таким чином, інформаційні технології також стали невід'ємною частиною навчання граматики, адже за допомогою інтерактивних цифрових дощок, смартфонів чи інших навчальних пристроїв та онлайн ресурсів, заняття перестали бути нудними та одноманітними, а навпаки вражають учнів та підвищують їх мотивацію до навчання граматики англійської мови.

Проте, не варто забувати, що розвиток сучасного українського суспільства та процеси інтеграції в європейську спільноту порушують питання соціального захисту громадян країни і особливо тих, хто її найбільше потребує, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. Модернізація освіти в Україні, спрямована на демократизацію та гуманізацію, потребує впровадження інноваційних технологій, зокрема в освіті людей з особливими потребами. Інклюзія – одна з основних тенденцій розвитку цього виду освіти в Україні.

Інклюзію справедливо можна розглядати як ширший процес інтеграції, що забезпечує доступ до освіти для кожної дитини та

розвиток загальної освіти через адаптацію до різних потреб усіх дітей. Проте слід зазначити, що інклюзія та інтеграція, будучи провідними тенденціями на сучасному етапі розвитку системи освіти, не повинні замінювати систему в цілому. Кожна дитина, незалежно від її особливостей – фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних чи мовних, повинна мати можливість реалізувати своє право на освіту в будь-якому типі навчального закладу та отримати гідну та якісну освіту.

Тож, інклюзія вчить суспільство співіснувати, інформувати та усувати психологічні та фізичні бар'єри, що перешкоджають нерівності між різними верствами населення. Проблема профільної освіти на відміну від інклюзивної, як показує практика, полягає в абсолютній невідповідності дітей з особливими освітніми потребами до реалій самостійного життя та нездатності інтегруватися у суспільство. Інклюзія адаптується та інтегрується з фізичним розвитком у процесі навчання, тим самим готуючи до майбутньої самореалізації.

Впровадження інклюзивної моделі навчання в школах – це колективна робота за участю директора та його заступника, вчителя початкових класів чи класного керівника, помічника вчителя, практичного психолога, соціального педагога, вчителя-дефектолога, дитини, батьків.

Незважаючи на певні позитивні результати освітнього експерименту, слід зазначити, що впровадження інклюзивної освіти в нашій країні все ще має багато проблем. Інклюзивна освіта гостро потребує вдосконалення законодавчої бази, принципів фінансування, створення сприятливого середовища в школах, формування матеріально-технічної бази, методичної та кадрової роботи, подолання соціальних і професійних стереотипів.

Тож, у процесі навчання граматики англійської мови на уроках у середній школі в інклюзивному класі додавання веселощів і взаємодії є обов'язковим. Адже це може змінити те, як урок викладає вчитель і як його сприймає учень, особливо учень з особливими потребами. Тому, необхідно весь процес навчання граматики зробити легшим та приємнішим. Вважаємо, що важливу роль у цій меті відіграє використання на уроках новітніх інформаційних технологій.

Наприклад, **Kahoot** є ігровою навчальною платформою, яка дозволяє легко створювати, ділитися та грати в навчальні ігри чи цікавинки (в тому числі граматичні) за лічені хвилини. Вчитель може сам обирати та створювати формат і кількість запитань у грі. Є можливість додавання відео, зображення, діаграм до своїх запитань, щоб підвищити зацікавленість та мотивацію учнів. Якщо вчитель веде та контролює гру, йому потрібно це робити перед ноутбуком чи ПК. Гравці, тобто учні, у свою чергу, грають на своїх мобільних пристроях. Окрім живих ігор (в реальному часі), вчитель також може надсилати завдання kahoot, які учні виконують не на час – наприклад, у вигляді домашнього завдання.

Grammar Bytes – платформа, яка містить невеликі уроки граматики та вправи, представлені в дружній та невимушеній формі. Інтерактивні вправи дають змогу перевірити свої навички, а також містять прості для розуміння пояснення з правильними відповідями. На додаток до вправ Grammar Bytes надає граматичні правила для швидкого ознайомлення, а також глосарій граматичних термінів.

British Council – це чудовий ресурс для всіх тих, хто вивчає англійську мову. Тут вчитель може знайти велику кількість інформації на будь-яку граматичну тему. Просто необхідно обрати рівень знань своїх учнів і кілька конкретних граматичних пояснень. Для кожної теми є багато інтерактивних практичних вправ. Також, учні можуть проходити тести на вивчену тему під час уроків, як колективно, так і індивідуально.

Passport To English – це повний курс англійської мови, який пропонує вивчення англійської з нуля за допомогою словникових вправ, уроків граматики, диктантів, ігор, аудіювання та читання. Це чудовий сайт для покращення поточного рівня граматики англійської мови. Список граматичних тем складається за алфавітом і включає всі граматичні теми, які розглядаються на уроках. Ця платформа не тільки добре організована, але також містить чудові пояснення та безліч прикладів. Наприкінці кожної теми є кілька вправ для перевірки того, що учні навчилися.

BBC Learning English – на цій платформі можна безкоштовно вивчити граматику і не тільки. Вправи та уроки в аудіо та відео форматі оновлюються щодня. Окрім того, учні можуть завантажити

програму на свій смартфон, вона дуже легка та доступна в користуванні. Для закріплення вивченого матеріалу школярі можуть проходити цікаві вікторини.

Lingualeo – дуже цікава ігрова платформа для вивчення англійської мови, що дозволяють вивчати матеріали онлайн на мобільних пристроях. З його допомогою можна вивчати нові граматичні конструкції, вчитися писати англійською, розбирати тексти пісень, дивитися відео з субтитрами тощо. Це ціла система, яка самостійно визначає сильні та слабкі сторони кожного учня. Особливості програми полягають у тому, щоб отримати фрикадельки, які дають за правильне виконання завдань і якими потрібно годувати левеня Лео.

Всі ці інтернет ресурси є ефективними у процесі оволодіння навичками граматики для учнів середньої школи в умовах інклюзії. Незважаючи на те, що діти з аутизмом чи іншими вадами психофізичного розвитку різні, проте вони переважно візуали, тому візуальна підтримка є необхідною. Тож використання інформаційних технологій на уроках англійської мови під час роботи над граматичним аспектом є корисним, цікавим та ефективним для дітей в інклюзивному класі.

Всі інтерактивні ігри, вправи чи тестові завдання за допомогою інформаційних технологій діти з інклюзивної групи можуть виконувати разом із всім класом, адже біля них завжди сидить асистент. Важливо, щоб вчитель враховував повільний темп роботи таких учнів, тож обмежень у часі для виконання завдань ставити не можна. Таким чином, вони відчуватимуть себе повноцінно на рівні своїми однокласниками. Це мотивуватиме і приватиме бажання до навчання в цілому.

Ще однією перевагою у використанні цих інформаційних технологій під навчання граматики у інклюзивному класі є те, що учням доводиться менше писати на уроках, адже більшість завдань вони виконують на своїх мобільних пристроях. Це є великим плюсом для дітей з обмеженими можливостями, яким важко даються письмові вправи. У деяких випадках, це взагалі неможливо.

Таким чином, викладання та навчання на основі інформаційних технологій є ефективнішим у порівнянні з традиційними методами, особливо, коли мова йде про інклюзію. Це тому, що використання технологічних засобів готує активне навчальне середовище,

яке є цікавим та ефективним для учнів. Інформаційні технології допомагають покращити управління класом та його організацію, оскільки учні стали більш цілеспрямованими. Крім того, учні в умовах інклюзії можуть навчатися англійської граматики ефективніше з використанням інноваційних технологій, оскільки розроблені уроки є більш захоплюючими, цікавими та дієвими.

Література:

1. Вступне слово до проекту ТЬЮНІНГ – гармонізація освітніх структур у Європі. Внесок університетів у Болонський процес URL: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [науковий редактор українського видання д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
3. Ковриго С. Б. Комунікативно-когнітивний підхід у навчанні англійської мови. Англійська мова та література, 2015. 12 с.
4. Костенко І. Г. Використання Інтернет-ресурсів на уроках англійської мови. Таврійський вісник освіти. 2013. № 1 (41). С. 170–176.
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. Київ, 2007. 656 с.
6. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. Іноземні мови. 2016. № 2. С. 11–17.
7. Равен Дж. Педагогическое тестирование: проблемы, заблуждения, перспективы. Изд. 2-е, испр. Москва: Когито-Центр, 2001. 142 с.
8. Сидорчук Н. Г. Порівняльний аналіз понять «компетенція» та «компетентність» як складних психолого-педагогічних феноменів. Проблеми освіти: збірник наукових праць. Вінниця-Київ, 2015. С. 78–81.
9. Karami M .R. Pour suitable training with information age. The growth of educational technology. 2003. No. 20.45 p.
10. Raees F. L. Applications and benefits of information technology. Educational Technology. 2002. Issue 2.16 p.